

HORVÁTH (EÖ) TAMÁS

Ab urbe condita

Ág János rég elhagyott szülővárosába álmolta vissza magát.

Valami munkahelyi kirándulás volt, hazaindulás napja. Végigjárta még egyszer a kicsinyke főteret, a hozzá tartozó barokk jellegű mellékutcákat, és tudta, ha megfeszül sem képes visszatalálni a régi, fontos helyekre.

S amint távolodtak, s az alkonyfény aranyba vonta a templomtornyot, a világháborús emlékművet, elbőgte magát a busz hátsó ülésén. Miszerint itt, ebben a városban neki saját tányérja, bögréje volt. Zokogott, kiborult, mert úgy érezte, súlyos, mondhatni végzetes hibát követett el, mikor innét elszármazott.

Aztán felriadt, s abban a pillanatban még értette, mire fogta el az a heves sírás (álmában tudniillik). Órák múlva már csak az álombéli jelenetre emlékezett viszonylag pontosan, de hogy mitől akkora tragédia kinőni egy várost, meg nem bírta volna magyarázni.

Kereste magának a bajt.

Tudta, bizonyos helyekre soha be nem teheti a lábát. Kitiltották. Pontosabban: kitiltatta magát örök időkre. És ez a helyzet – mindent összerakva – voltaképpen igazságos. Ki kérte őt, ki adott neki felhatalmazást, hogy egyszerre több tájon, több életben legyen jelen?

Szívszorongva figyelte a kertek alját, valahányszor arra tévedt. Jaj, csak eszébe ne jusson semmi! Jaj, csak bele ne kuszálódjék az idő ágbogába! Persze rögtön azután, hogy ezeket elgondolta, meg is bánta, mivel tisztában volt vele, hogy önkéntelen sodródás nem létezik. Számára legalábbis. Sodródik, aki sodródni akar. Ez az egész lényegében a bűnnel rokon. A halálos bűnnel. Vagy azzal egyenlő.

És másoknak?

Másoknak szabad. Nekik majdnem mindent. Illetve... Szóval ők ezt a hajszálnál is kisebb különbséget a mint-ha és az egészen között nem érzékelik. Számukra a „csaknem” lényegében azonos a „teljesen”-nel. Valahol, valamiképp jogot szereztek rá, hogy szemüket félig csukva tartsák. Vagy félig nyitva. De e kettő ugyanaz.

A bűn, akár a híg tejbegríz, átszalad emésztőrendszerükön. Míg ő, ő a legapróbb gondolat- és érzésfoszlanért is súlyos belső gyötrelmekkel fizet. Mert felelőség, ugye, van a világon. És akárhányszor csalják törbe a megegyező utcasarkok, erkélyek, bólinthat legfeljebb magát megadva: „hát mit vártam, hát mit reméltem?”

Gyötrelmekből és édes kuszaságból szőtték a Várost, kamaszkorának színterét. Visszatér és elszámol. Ezt fogadta, mikor szöknie kellett. (Kellott?) Azóta sokszor menekült, vissza is tért legalább ugyanannyiszor, csak amit keresett, az folyvást ide-oda bujkált előle.

Szerelmes volt a Városba, a régi-régi megaláztatások helyébe. Ahol a nagy megszegyenülésekért csak saját magát okolhatta. Vagy ha mégsem, a reá hulló vádakat elhessegetni már nem maradt ereje. Akárhányszor választott, mindig pontatlanul, mindig önmaga ellen. S utólag gyenge kifogásnak bizonyult, hogy e girbegurba utak vezették újabb és újabb kalandok felé.

Akármit mondott, cselekedett, az a vélekedés járta róla: valami nincs rendben nála. S utólag aztán hiába derült ki, épp e fene nagy zűrzavarnak van csak értelme, senkit sem lelt, akinek a képébe vághatta volna: „na látod!”

Mesélték az ismerősök, hogy a lányt, akivel összevezett annak idején (vagy a lány övele?), gyakran látni a toronyház erkélyén. Csodaszép még mindig, mint akkor, a bolond, kamasz időkben, mintha tizenhét éves volna örökké, és csak néz, csak néz...

Tisztáznia illenék: amit akkor kívánt, egyáltalán nem járt neki. Teljesen igazságos volt, hogy a lány visszautasította. De mégis, mikor leért a vasbeton-rengeteg aljnövényzetébe, boldogan, megkönnyebbülve fogadta az arcába csapódó januári szelet.

És ami ennél is kínosabb: az utólag költ legendák. Száloigék és tettek, melyeket az ő nevéhez csomóztak. Kimagyarázkodni ezekből – ha lehet – még szégyenletesebb volt, mint az egykori bukásokból. Felsülésekből. Legvég-tére aztán fel is hagyott minden effélével. Tudomásul vette: a hibás emlékezés a társadalmi közmegegyezés alapja. Hiába tudta, hogy a dolgok másként estek: egyedül marad. Elnéző mosollyal hagyta rájuk a rengeteg sületlenséget.

Csakhogy létezett egy másik ház, egy másik balkon is. Jóval kisebb, nem messze a régi zsinagógától. Jóval kisebb, amely furcsa, érthetetlen módon beékelődött a málladozó újbarokk díszítmények közé. Régi, szomorú történet járta róla. Egy öregasszonyról és a leányunokájáról. Az amerikai bombázókról. Vagy az oroszokról? Rózsák nyíltak az udvaron, és állt ott egy eperfa is, melyet folyton ki akartak vágni. Évekkel azután, hogy megszőkött (innen is), ébredt rá, hogy fél irgalmatlanul. Attól, hogy eljöhét a nap, mikor értelmét veszti mindenféle igazságtézés. Eltompulnak, ingerküszöb alá esnek a hajdanvolt keserűségek, és a dolgok, amiket helyükre kellene tenni, már egyáltalán nem kíváncznak semmiféle helyre.

Létezhet-e veszedelmesebb pillanat, mint mikor elbóbiskol az emberfia, és ottragad az álom és ébrenlét közötti határátkelőn?

Nem az egészszel, csak a félmúlttal van a baj.

Azt képzeli, órákig szundított, holott nem tart tovább az egész néhány másodpercnél. De úgy fél perc után mindenképpen felriad. És amit látott, ami eszébe jutott ott, akkor, nem zuhan pillanat alatt a feledés kútjába, lebeg még néhány percig a félemlékezetben. És idő is marad valamennyi végiggondolni még egyszer, s rádöbben: „atyavilág, ez nem is hülyeség!”

Mert ezekből a fél-kábulatokból másznak elő az igaz történések. Nem lépnek, nem röppennek: ezek csak afféle érzélgős közhelyek. Slattyognak, kecmeregnek, mint novemberi hajnalokon a kisfiúk a vécére.

Aztán elillannak. Akárhogy is drótoznánk magunkhoz. El, akár a régi, kedves ízek, zenék.

Csak az a baj, hogy az emberfia menthetetlenül elbó-biskol. S ahogy vénül, egyre többször. S félkábultságából-félöntudatából könnyörtelenül előcammognak ezek a gondolatembriók. Illékonyak, mégis feltartóztathatatlanok. Ismerik a lélek halálos pontjait. Azokat támadják konokul, módszeresen.

Ne mondja senki, hogy mindez a képzelet játéka. Valaki belepancsolt a félmúltba, az mutált, és elszabadult.

Rejtelmes szókapcsolatok, melyek hangosan kimondva csak örült, zagyva dolgokat jelenthetnek, de születésük pillanatától kezdve alakjuk van, törvényük, ritmusuk. Formailag kifogásolható idegi szinapszisok. Létrejöttek valamiféle felsőbb akarat hanyagsága vagy szándékos elnézése folytán, és most osztályrészt követelnek maguknak.

Igazságot.

Budapest elsőre afféle csapda mögötti csapdának tetszett. Később azoknak a leányoknak, asszonyoknak a képét öltötte fel, akikért lehetetlen, hogy meg ne bolduljon az ember, miközben ők ártatlan ábrázattal üznek galád, aljas játékokat az ember fiával.

És ebbe beleértendő a lakótelepek és a rozsdáövezetek is.

Elátkozott királykisasszonyokat álmodott a panelrengeteg rosszul záró nyílászárói mögé. Sűrű, szomorú titkokat, melyekre rábukkanhatnak más sűrű és szomorú titkok. És ha összeérnek ezek, tán lerobbanhat végre a bérházak gangjaira rákövesedett fásultság. Esetleg megzenésíthető lenne a székesfővárosi alkonyatok világvég-hangulata is.

De végül mégsem, mégsem. Fényárban úszott a Nagykörút. Fényárban úszott a Kiskörút, a Vár. Valamint a békásmegyéri lakótelep. És vasárnap esténként, mikor a vonat befutott a Kelenföldi pályaudvarra, szét-töredezett menthetetlenül a fényfolyam. „Nincsenek lányok, nincsenek idillek, röhögtek képébe a neonreklá-

mok, csak elfuserált közvilágítása egy elfuserált metropolisznak. S ami még elevennek tűnik az itt-ott felhólyagosodó máz alatt, az teljesen egészséges már. Titokzatos és gyönyörűséges nagybeteg.”

Vagy egyszerűen csak balek volt, mint bármikor más-kor. Engedte kritikátlanul, hogy behálózzák eszméletét a tündérmesék. Azt, hogy marad, s itt szerez magának fegyvert, zászlót. Aztán néhanapján visszatér majd a régi megcsúfoltatások helyére, fölényes derúvel végigméri az egykori üldözőket: emlékeznek-e még, vagy belepunnyadtak már a maguk dagasztotta posványba?

Holott látta – mivelhogy erre hivatott –, már régesrég nincs se harc, se játszma. A lapokat, szerepeket (ha voltak egyáltalán), leosztották időtlen idők óta. A valamikori hőttmocskos önkiszolgáló éttermek helyét pizzériák foglalták el, aztán beköltöztek mindbe a kínaiak.

Szerette volna azt hinni magáról: nem alkudott meg. Holott paktum kötött. Szánalmas, szomorú kis különbsé-ke, melyben kötelezettséget vállalt, mi több: nevét adta, hogy nem csinál több galibát. Nem beszél magában, társaságban nem füttyörész eladdig ismeretlen dallamokat. Bele nem zúg botrányosan fiatal lányokba. Vagy ha mégis: ellenkezés és gondolkodás nélkül megfojtja valamennyit.

Aztán hátba támadták a pestszentlőrinci házak. Vagy az újpestiek. Szerencsétlen, pancser módon fedetlenül hagyta az emlékezetét. Úgy számolt: a múmárványból és foncsorüvegből klónozott rengeteg lényegében zárójelbe tett mindent, ami lélekben hadra fogható még. És egyszerűen ott termett előtte az a századforduló idejéből való házsor. Nem is sor, csak négy vagy öt építmény a kor s a proletár nemtörődömség által alaposan megviselve. De az erkélyek s a kapualjak ugyanazok voltak. Ugyanazok, mint akkor, ott. Budapest egy rafinált, erotikus kelepce.

Jólesett volna mondani: elég. Felállni. „Én most elmegyek, ti pedig csináltok, amit tudtok.” Az sincs rendjén, hogy semmi se fájjon.

Északnak venni az irányt. Elvegyülni valamely Hanza-város boldog, arctalan masszájában. Grogot inni, belekavarodni a matrózkocsmákból kiszűrődő archaikus rockszámok örvényébe. Vagy egészen, egészen keletre. Kyo nishiki. Lenni valahol, ahol jog szerint semmi keresnivalója.

Csak felelőtlen emberek bírhatják a teljes boldogságot. A látás arra való, hogy a gyönyöröket megrabolja. A vaksóság, a tompaság nem jön csak úgy, magától. Szerződni kell, igen, a Gonosszal. Nem látni, nem hallani az élvezésért. A diribdarabok, miket az élet apró örömeinek szoktak titulálni, azok sincsenek ingyenbe. Piculánként kell befizetni érte a lelkiismeretünket. Szentpétervárt, a kyotói faleveleket.